

Motion till riksdagen

1989/90:Jo12

av Lars Ernestam (fp) och Lennart Brunander (c)
med anledning av prop. 1989/90:90 om forskning

Miljöforskningen måste idag ha en mycket hög prioritet. Vi ser idag de skador som människan orsakar i ekosystemen: den förväntade drivhuseffekten med förändrade klimatförhållanden, höjning av havsnivån etc., försurningen som slår ut djurlivet i våra sjöar, lakar ut tungmetaller, korroderar byggnader och konstskatter. Skogsdöden som i vissa områden i Polen och Tjeckoslovakien skapar stäppområden då nyplantering är omöjlig, är exempel på förändringar i ekosystemet.

Människan har ungefär två miljoner kemiska ämnen i omlopp, vilket skapar oförutsedda problem. Listan skulle här kunna göras mycket lång, men som exempel kan nämnas PCB, DDT, dioxiner, PAH, kadmium-, bly-, och kvicksilverföreningar, freon osv.

I detta panorama finns två processer som kraftigt ökar de miljöproblem vi står inför. Det är dels utvecklingsländernas krav på ett "modernt" samhälle, dels befolkningsökningen som mycket kraftigt kommer att belasta ekosystemen och de begränsade naturresurser vi har att tillgå.

Många människor är idag medvetna om dessa problem. Vi har ett krismedvetande och det kan leda till två olika förhållningssätt. Antingen så blir man passiv ("det spelar ingen roll vad jag gör") eller så drivs man av att något måste göras. En handlingskraft som felanvänds kan mycket lätt resultera i "brända broar". I beslutsyrkan kan felaktiga beslut fattas. Det är angeläget att få fram så bra underlag för beslutsfattande som möjligt.

Det är idag inte bara viktigt att städa upp det vi för närvarande känner till utan också att dra lärdom av gjorda misstag och använda de forskningsresultat som tas fram på olika håll i världen för att kunna se in i framtiden. För att våra resurser skall räcka till måste de beslut vi idag fattar leda in i resursthållighet och miljöanpassning. Strategiska miljöbeslut måste fattas inom samhällets alla sektorer, inte bara i Sverige, utan i ännu högre grad i länder som är mer tätbefolkade, har mindre naturresurser (t.ex. vatten), låg BNP, dåligt utvecklad industri osv.

Vi vill här räkna upp ett antal aktiva aktörer inom miljösektorn: Massmedia, enskilda personer, miljöorganisationer, organisationer med särintressen, exempelvis motorförare, myndigheter, industrier och företag, forskare och politiska partier.

Alla dessa grupper är mycket viktiga i miljöarbetet, var och en i sin sektor. Det är dock enligt vår uppfattning angeläget att det skapas fler oberoende

organ som så långt möjligt obundet och opartiskt, med en helhetssyn också inkluderande etik och internationella kontakter, ger ett underlag för beslutsfattandet.

Det som behövs är ytterligare ett organ där företrädare från olika specialområden tvärvetenskapligt kan bearbeta olika miljöfrågor.

Denna funktion som kan tillskapas i form av ett forskningsinstitut måste enligt vår uppfattning präglas av:

- OPARTISKHET i förhållande till myndigheter, politiska partier, näringsliv, intresseorganisationer och enskilda.
- OBUNDENHET. Det skall t.ex. inte vara möjligt att påverka arbetet genom att ge eller avslå anslag.
- VETENSKAPLIG BEDÖMNING av risker och hot mot miljö och mänskliga. Detta skall ske genom sammanställningar och utvärdering av befintlig kunskap. Att kunna peka på områden som kräver ytterligare forskning blir ett viktigt biresultat.
- HELHETSSYN. Inte bara en liten del av en probleminställning skall studeras utan hela orsakssammanhanget. Denna helhetssyn får inte begränsas av traditionella gränser mellan olika forskningsområden.
- ETIK styr människans bedömning av risker och hot och är därför en viktig komponent i analysen.
- INTERNATIONELL REKRYTERING av såväl anställda som rådgivande organ.

Under snart tre års tid har ett institut av beskriven karaktär formats. Den juridiska formen är en stiftelse. Institutets namn är **INSTRA**, Internationella institutet För Strategiska Miljöstudier, på engelska: The International Institute for Strategic Studies On The Environment. En stiftelse har bildats (med stiftelseurkund och stadgar som bas) och en interimstyrelse har under 1989 ersatt den tidigare **INSTRA**-gruppen.

Interimstyrelsens sammansättning, där var och en endast representerar sig själv, är följande: Lennart Schotte (ordf), preses i Kungliga Skogs- och Jordbruksakademien, Lars Nordberg (v ordf), för närvarande uppdrag inom FN, Lennart Möller (VD), Karolinska institutet, Måns Collin och Hans Hammarström, Nynäs Petroleum, Per Hansson, Regionplanekontoret/Stockholm, Hans Herrlin, Gedda & Ekdahl Advokatbyrå, Olof Hörmander, f.d. Kärnkraftsinspektionen, Catharina Nystedt, Fläkt AB samt Anders Wijkman, SNF. Interimstyrelsen har sin funktion i att leda **INSTRA** till ett förverkligande.

INSTRA har som målsättning, enligt ovan angivna beskrivning, att vara oberoende och opartisk. Detta kan inte uppnås genom isolering utan genom ett brett kontaktnät med självständighet, inte minst på den ekonomiska sidan. **INSTRA** har som målsättning att upp till en fjärdedel av budgeten används till att kommunicera resultaten i form av publikationer, möten med avnämare, internationella möten osv. När **INSTRA**:s styrelse tillträder kommer ett vetenskapligt råd på 50–70 personer att byggas upp bestående av utländska såväl som svenska specialister inom olika områden.

För att fonden skall kunna uppfylla de krav som ställs på oberoende och opartiskhet får inga villkor ställas på bidrag annat än att **INSTRA** följer sina

stadgar och sin programförklaring som har sammanfattats ovan. Kontrollfunktionen upprätthålles genom styrelsen, som i framtiden kommer att tillsättas genom ett fullmäktigeförfarande. Fullmäktige kommer att bestå av representanter från vetenskapliga akademier.

INSTRA:s fond måste ha en minimistorlek på 100 milj. kr. för att långsiktigt kunna arbeta på angivet sätt inom angivet arbetsområde. Målet bör vara högre. En nivå på 170 milj. kr. har bedömts som en nivå för att effektivt kunna verka på det internationella planet, inkl. utvecklingsländer, samt att på ett effektivt sätt kunna kommunicera resultaten till olika avnämargrupper.

Fondbeloppet skulle bl.a. erhållas på följande sätt:

– Riksdagen beviljar ett grundanslag på 20 milj. kr. så att INSTRA kan börja att, om än i begränsad omfattning, fungera som ett institut.

– Riksdagen kan uppmana tillverkande företag att använda medel bundna i Riksbankens investeringsfonder för sina respektive bidrag till INSTRA:s fond, då det är angeläget att dessa medel utnyttjas för miljörelevanta ändamål.

– Samtliga medel som tilldelas INSTRA:s fond, tilldelas med förutsättning att INSTRA uppfyller de angivna krav interimstyrelsen för INSTRA har uppställt, nämligen att bedriva verksamheten på en grund som präglas av opartiskhet, obundenhet, vetenskaplig bedömning, helhetssyn, inkludera etik, genomföra arbetet nationellt och internationellt samt att verksamheten ej överstiger fondens avkastning i kostnader. Ansvaret att kontrollera detta ligger på INSTRA:s styrelse.

Vi bedömer att INSTRA kommer att fylla en viktig funktion både i Sverige och internationellt genom att tillföra och sammanställa kunskap om kommande risker och hot. Det är av stor vikt att både samhällets företrädare och näringslivet bidrar till uppbyggandet av den fond, vars avkastning skall driva INSTRA. Donerade medel är dessutom av engångsnatur och kommer alltid att ligga kvar i fonden.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar tilldela INSTRA:s fond ett grundanslag på 20 milj. kr. för att möjliggöra att INSTRA kan börja att fungera som ett forskningsinstitut,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utnyttjande av investeringsfonden för bidrag till INSTRA:s verksamhet.

Stockholm den 20 mars 1990

Lars Ernestam (fp)

Lennart Brunander (c)